

ESPON

Co-funded by
the European Union
Interreg

sweden
2023.eu
 Nordregio

TEZE POLITIK //

Územní perspektiva zelené industrializace

V únoru 2023 představila Evropská komise v rámci Zelené dohody pro Evropu tzv. Průmyslový plán Zelené dohody, jehož cílem je zvýšit konkurenceschopnost evropského průmyslu s nulovou spotřebou, podpořit rychlý přechod ke klimatické neutralitě a ukončit období využívání fosilních paliv (European Commission, 2023a).

Cílem této publikace je přispět k implementaci Průmyslového plánu Zelené dohody a podpořit evropské regiony v procesu zelené industrializace tím, že budou diskutovány místní a regionální možnosti a překážky, které brání využívání výhod plynoucích ze zmíněné zelené industrializace. Uvedené přístupy, používané v různých regionech a členských státech, mají inspirovat zúčastněné strany na různých správních úrovních k řešení problémů, které se mohou objevit.

V úvodu publikace jsou uvedeny důvody, proč regiony potřebují zelenou industrializaci, a také příklady popisující, jak může zelená industrializace přispět k řešení globálních problémů. Kapitola 3 se zabývá možnostmi a výzvami, s nimiž se mohou setkat místní a regionální veřejné orgány v souvislosti s restrukturalizací svého stávajícího průmyslu a/nebo s vytvářením nových zelených průmyslových odvětví na svém území. Kapitola 4 představuje závěrečné shrnutí a nabízí několik politických doporučení.

Podrobnější popis problematiky, s níž se regiony mohou setkat v průběhu procesu zelené industrializace, a přehled nástrojů a osvědčených postupů lze nalézt v rozsáhlejší [pracovním dokumentu](#) ESPON se shodným názvem Územní perspektiva zelené industrializace (Territorial perspective of green industrialisation).

KLÍČOVÁ POLITICKÁ SDĚLENÍ

- Zelená industrializace je jedním ze základních prvků komplexního procesu zelené transformace, která je nezbytná k řešení nejrůznějších důsledků probíhající klimatické krize. Z tohoto důvodu jsou zapotřebí socioekonomické změny a rozsáhlé strukturální změny v místech, kde je nedostatek pracovních sil.
- Evropská unie nabízí různé nástroje, které mohou evropským obcím a regionům pomoci při transformaci k zelené industrializaci, jako je Evropská městská iniciativa, Nový evropský Bauhaus, Dlouhodobá vize pro venkovské oblasti EU nebo příručka „*Handbook of Territorial and Local Development Strategies*“ vypracovaná Společným výzkumným střediskem (JRC, Joint Research Centre).
- Je třeba usilovat o vzdělávání, které by občanům jasně vysvětlilo, proč jsou různé procesy transformace nezbytné a jaké mohou být dopady některých rozhodnutí v porovnání s jinými. To by přispělo k co největší podpoře a pocitu odpovědnosti ze strany občanské společnosti.
- K poskytování informací a zvyšování povědomí je zapotřebí komunikace. Lidé musí vědět, proč jsou různé procesy transformace nezbytné. Informovanost má zásadní význam pro zajištění většího zapojení všech vrstev společnosti, včetně občanů, do přechodu na zelenou industrializaci.
- Orgány činné v oblasti politiky by se měly více zaměřit na opatření v oblasti klimatu a zvážit flexibilnější koncepce a nástroje pro dosažení klimatických cílů. Jelikož se podmínky místního/regionálního rozvoje v Evropě velmi liší, je třeba vypracovat a realizovat místně/regionálně zaměřené rozvojové plány.

1

Proč regiony potřebují zelenou industrializaci

Změna klimatu je považována za vážnou globální hrozbu, kterou je třeba řešit na všech úrovních veřejné správy, a to mnoha průřezovými opatřeními vedoucími ke zmírnění a přizpůsobení se této změně. Hlavní hnací silou změny klimatu jsou emise skleníkových plynů. Snížení těchto emisí vyžaduje přechod na obnovitelné zdroje energie a účinnější energetické systémy. Ekologizace průmyslových odvětví s vysokou uhlíkovou náročností je významným prvkem na

cestě k dosažení uhlíkové neutrality do roku 2050 a zároveň nabízí řadu rozvojových příležitostí pro regiony, které se po desetiletí potýkaly se strukturálními problémy. Přechod k zelené industrializaci bude třeba podpořit pomocí víceodvětvových politických opatření na různých úrovních správy, a to nejen s cílem urychlit zavádění a distribuci čisté energie, ale také zajistit zachování a generování hodnot pro regiony s příslušnými průmyslovými odvětvími.

1.1

Řešení klimatických rizik

V posledních několika letech se evropské regiony a města v důsledku globálně se měnícího klimatu stále častěji setkávají s extrémními projevy počasí, jako jsou mimořádná vedra, sucha, lesní požáry a záplavy. V reakci na tyto události začaly jednotlivé orgány státní správy na všech úrovních přijímat opatření ke zmírnění změny klimatu a k přizpůsobení se této změně. Lze však očekávat, že i v případě, kdy se celosvětové úsilí o snížení emisí skleníkových plynů ukáže jako účinné, riziko, že se regiony budou potýkat s nebezpečím souvisejícím s klimatickými změnami, bude narůstat (EEA, 2016; ESPON, 2011, 2022a).

Klimatické scénáře zpracované v rámci programu ESPON (Evropské monitorovací sítě pro územní rozvoj a soudržnost) dokládají, že ke konci tohoto století se v mnoha zemích zvýší riziko poškození evropských regionů nebezpečím způsobeným klimatickými změnami, zejména v pobřežních oblastech. Předpokládá se, že nebezpečí typicky spojená s jihoevropskými zeměmi (tj. extrémní horka, sucha, lesní požáry) budou ve zbytku Evropy rozšířenější. V důsledku toho budou na celém kontinentu ekosystémy, hospodářská odvětví, lidské zdraví a blahobyt nadále negativně ovlivňovány.

1.2

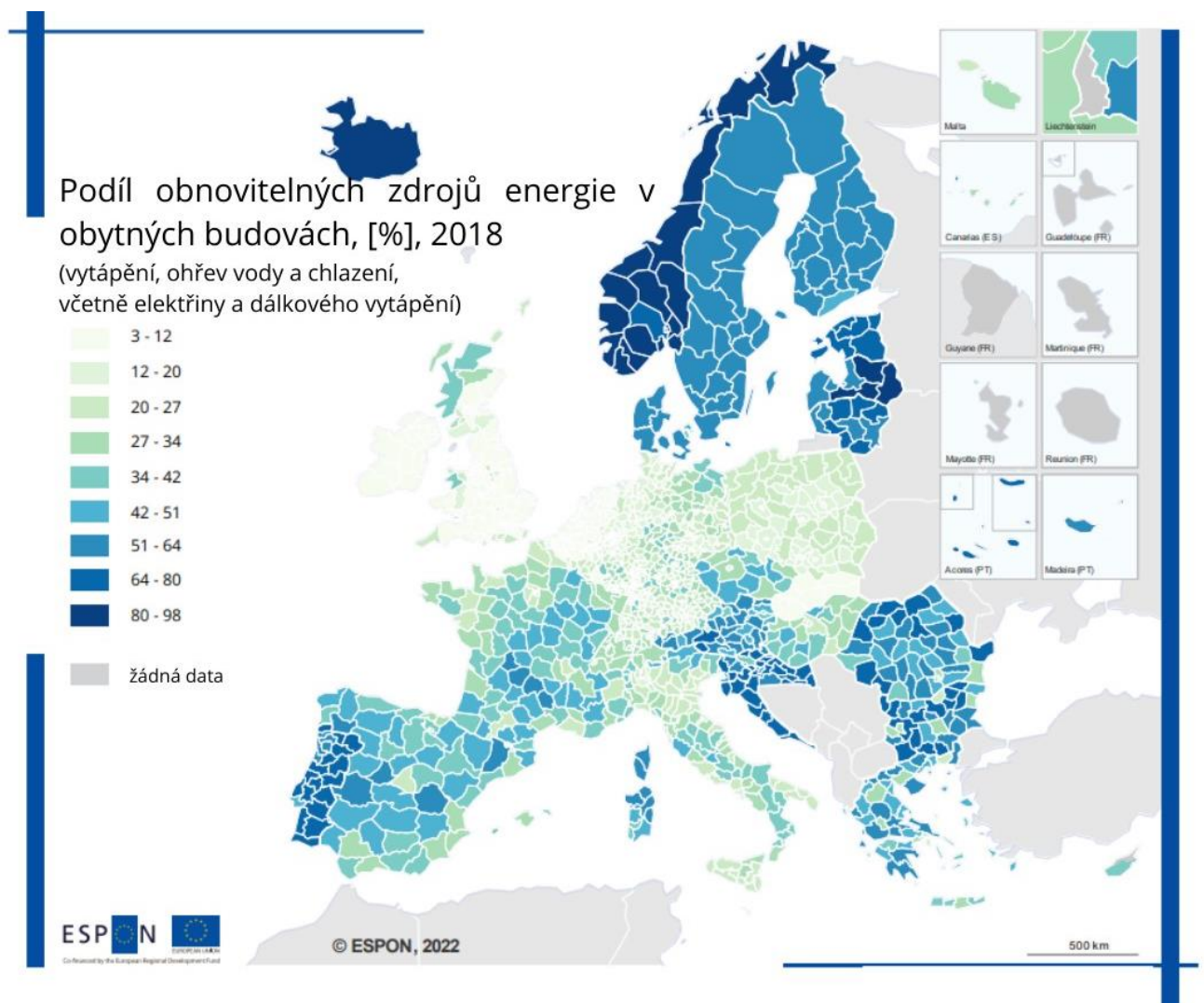
Výzva v oblasti udržitelné energie

Zelená industrializace může zásadním způsobem přispět k omezení změny klimatu a s ní spojených rizik. Jedním ze základních kamenů zelené industrializace je přechod od závislosti na fosilních palivech k ekologickým řešením. Například vytápění a chlazení budov představuje přibližně polovinu spotřeby energie v EU, přičemž vytápění prostor a výroba teplé vody tvoří největší část konečné spotřeby energie v domácnostech (ESPON, 2022b). V procesu dekarbonizace tohoto odvětví, která v Evropě postupuje různým tempem (viz mapa 1.1), bude hrát obnovitelná energie klíčovou roli.

Zelená dohoda pro Evropu, která byla představena v prosinci 2019, usiluje o přechod na čistou energii, tedy o nahrazení výroby energie z fosilních zdrojů za obnovitelné zdroje (European Council, 2019). Většina evropských regionů zatím nespĺňuje politické záměry stanovené v Zelené dohodě, pokud jde o celkový podíl obnovitelných zdrojů energie (tj. 49 % do roku 2030 v odvětví stavebnictví s ročním nárůstem o 1,1 %) (ESPON, 2022b). Vysoké ceny energií v důsledku oživení ekonomiky po skončení pandemie COVID-19, uvolnění cestovních omezení a ruská invaze na Ukrajinu zesílily potřebu urychlit transformaci na čisté zdroje energie.

Mapa 1.1

Podíl obnovitelných zdrojů energie v obytných budovách, 2018

Regional level: NUTS 3 (2016)

Source: ESPON LOCATE, 2022

Origin of data: Eurostat, own calculations, 2020

© UMS RIATE for administrative boundaries

Ruská invaze na Ukrajinu zahájila období hluboké nestability a rizik, včetně bezprecedentní energetické nejistoty a krizi životních nákladů. V reakci na tyto výzvy provedla Evropská komise spolu s členskými státy několik zásahů na poli energetických a komoditních trhů a toků. Tyto změny vedly k výraznějšímu omezení neúměrně vysokých cen plynu a ke snížení nákladů na energii pro domácnosti a podniky (European Council, 2023).

Ruská invaze na Ukrajinu tak znovu potvrdila cíle Zelené dohody pro Evropu, včetně zásady "neopomenout nikoho, ani žádné místo". Ve skutečnosti by mohla působit jako určitý stimul pro zelenou transformaci v Evropě, neboť odhalila závislost kontinentu na dovozu energie a podnítila ambice urychlit přechod na čistou energii, aby bylo možné dosáhnout cílů stanovených v Zelené dohodě pro Evropu.

2

Zelená industrializace jako součást řešení globálních výzev

Když se po pandemii COVID-19 objevilo riziko, že by mohl být zpomalen proces dekarbonizace, došlo na mezinárodní úrovni ke shodě, že světoví lídři musí tomuto trendu čelit, aby urychlili přechod k udržitelnějšímu a inkluzivnějšímu rozvoji. Poměrně novým konceptem, který se prosadil v evropském kontextu, je tzv. "zelená transformace", kterou lze obecně definovat jako

dalekosáhlý sociotechnický posun směrem ke klimaticky neutrální a ekologičtější ekonomice. Na průmyslové úrovni znamená zelená transformace proces přechodu od průmyslových procesů s vysokou emisí uhlíku směrem k udržitelnějším řešením šetrným k životnímu prostředí. Tato transformace byla označena termínem "zelená industrializace".

2.1

Definice zelené industrializace

Organizace OSN pro průmyslový rozvoj (UNIDO) definuje "zelená odvětví" jako odvětví, která podporují "udržitelné modely výroby a spotřeby, tj. modely, které účinně využívají zdroje a energii, jsou nízkouhlíkové a nízkoodpadové, neznečišťují životní prostředí a jsou bezpečné, a které produkují výrobky, s nimiž je odpovědně nakládáno po celou dobu jejich životního cyklu" (UNIDO, 2011a). Zelená industrializace je popisována jako proces, jehož cílem je dosažení udržitelného ekonomického růstu a podpora udržitelných ekonomik. Úspěšnost zelené industrializace přitom závisí na třech základních transformačních procesech (Fücks, 2019; UNIDO, 2011b), kam patří:

- přechod **od fosilních paliv k obnovitelným zdrojům energie**, což znamená kompletní změnu způsobu výroby, přepravy, skladování a využívání energie;
- **zvýšení efektivity využívání zdrojů**, tj. dosažení větších výstupů při využití stejného množství surovin nebo energie;
- **přechod na oběhové hospodářství**, v němž bude veškerý odpad recyklován a znovu využíván, tzn. dosažení ekonomického rozvoje bez vyčerpávání přírodních zdrojů, zhoršení životního prostředí a znečištění.

UNIDO uvádí, že k uskutečnění plánovaných změn je nezbytná dvoudílná strategie (UNIDO, 2011b).

1. **Ekologizace stávajících průmyslových odvětví.** Stávající průmyslová odvětví musejí být udržitelnějšími a snížit dopad svých výrobních procesů a výrobků na životní prostředí. To je možné například díky účinnějšímu využívání zdrojů, nahrazení fosilních paliv obnovitelnými zdroji energie a snížení produkce znečišťujících látek (Luken, Clarence-Smith, 2019). Je třeba se také zaměřit na prodloužení životnosti výrobků a vytváření oběhových systémů, v nichž jsou výrobky a materiály po skončení své životnosti opravovány, znovu používány nebo recyklovány.
2. **Vytváření nových zelených odvětví.** Je třeba podporovat rozvoj a rozšiřovat nová zelená odvětví, která poskytují trvale udržitelné zboží a služby. To zahrnuje činnosti související s využitím materiálů, recyklací, nakládáním s odpady a úsporami energie.

Snahou o udržitelnější průmyslové výrobní a spotřební systémy přispívá zelená industrializace k dosažení cílů udržitelného rozvoje (tzv. Sustainable Development Goals - SDGs). Zejména klíčové priority, jako je podpora udržitelné industrializace podporující začlenění (SDG 9) a odpovědná spotřeba a výroba (SDG 12), jsou přímo spojeny se zelenou industrializací. Kromě toho zelená industrializace přispívá k dosažení sociálních a environmentálních cílů také vytvářením nových kvalitních pracovních míst a snižováním zátěže životního prostředí.

2.2

Přechod na nový systém

V roce 2020 se průmyslové odvětví podílelo na emisích skleníkových plynů v Evropské unii přibližně 24 %. Toto číslo se však v posledních dvou desetiletích neustále snižuje, což naznačuje, že přechod na nízkouhlíkové hospodářství již začal.

Proces dekarbonizace evropských ekonomik se opírá o dalekosáhlé procesy zelené industrializace a inovací. Zavádění obnovitelných zdrojů energie je pravděpodobně nejvýznamnějším znakem těchto změn. Mezi lety 2005 a 2020 se podíl obnovitelných zdrojů na výrobě elektřiny v EU výrazně zvýšil (nárůst o 129 %). Stejně tak sektor výrobků a služeb šetrných k životnímu prostředí již tvoří značný podíl ekonomik EU. Měříme-li podíl hrubé přidané hodnoty na hrubém domácím produktu (HDP), představuje odvětví environmentálního zboží a služeb v EU 2,2 %. Z hlediska zaměstnanosti představuje tento sektor 4,5 milionu pracovních míst v EU (Eurostat, 2023).

Další důležitou hnací silou ovlivňující snižování emisí uhlíku v ekonomice je volba spotřeby. Podle údajů z Eurostatu se emise skleníkových plynů založené na spotřebě snížily v zemích Evropské unie v letech 2014 až 2019 o 5 % (Eurostat, 2022). Jednou z významných probíhajících změn na celosvětové úrovni je masové rozšíření elektromobilů. Podle údajů Mezinárodní energetické agentury (IEA) tvořila v roce 2022 v členských státech EU elektrická vozidla 22 % z celkově prodaných automobilů (IEA, 2022).

Do nejsevernějšího regionu Skandinávie se sjíždějí investoři z řad ekologických organizací, kteří zde hledají dostupnou a levnější obnovitelnou energii a bohaté zásoby surovin. Tradiční těžba železné rudy a dalších kovů je spojena se strategickými ložisky kritických surovin, kterých je v regionu také relativně dostatek. Na začátku roku 2023 oznámila těžební společnost Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB) objev ložiska o hmotnosti více než jednoho milionu tun – toto ložisko vzácných kovů převyšuje i ložisko ve švédské Kiruně (LKAB, 2023). Nově objevené ložisko lze považovat za největší evropské ložisko těchto kritických surovin, které jsou nesmírně důležité pro ekologické technologie včetně větrných turbín a elektromobilů.

Pokrok v zelené industrializaci se však neobejde bez problémů. Jedním ze znepokojujících aspektů je schopnost energetických systémů přizpůsobit se novému průmyslovému prostředí. Rostoucí poptávka průmyslu a dopravy po obnovitelné energii může způsobit další tlak na stávající energetické infrastruktury. Dalšími oblastmi, které vzbuzují obavy, je potenciálně vyšší spotřeba materiálu a zábor půdy související s novými místy výroby energie (větrné a solární) a také intenzifikace energeticky zaměřených lesnických a zemědělských činností.

2.3

Přínosy zelené industrializace

S ruskou invazí na Ukrajinu, probíhající inflací a narušenými dodavatelskými řetězci narostla vytíženost podniků a celého průmyslového odvětví v Evropě. To vyvolalo obavy ohledně zpomalení procesu zelené industrializace v Evropě. Několik zemí, mj. Německo, Nizozemsko a Polsko, prodloužilo životnost uhelných elektráren, aby dosáhlo snížení cen energie a zvýšení energetické bezpečnosti (Dennison, 2022). Dopady ruské invaze na Ukrajinu nicméně vyvolaly také silný impuls k tomu, aby se zelená industrializace posunula kupředu, a to vedle svého primárního záměru v podobě dosažení klimatických cílů a zmírnění globálního oteplování, také pro snížení závislosti evropského průmyslu na dodávkách energie z méně stabilních světových regionů.

Urychlení zelené industrializace může evropským společnostem přinést různé příležitosti a výhody.

- **Dosažení cílů v oblasti klimatu.** Snížení průmyslových emisí skleníkových plynů, a to vyšší efektivitou zdrojů, postupným vyřazením fosilních paliv a přechodem na oběhové hospodářství a vhodné vzorce spotřeby, jsou klíčem k dosažení stávajících cílů na cestě ke klimatické neutralitě.
- **Mezinárodní konkurenceschopnost.** Země, regiony a odvětví, které jsou na špičce ve vývoji a zavádění nových ekologických technologií, si na světovém trhu pravděpodobně vytvoří komparativní výhody. Budou stanovovat regulační a technologické standardy a vyvážit ekologické výroby a znalosti, čímž získají ekonomické výhody.
- **Snížení nákladů a zajištění odolnosti.** Investice do obnovitelných energií a účinného využívání zdrojů sníží spotřebu primární energie a poptávku po primárních zdrojích, a tím vytvoří potenciál pro snížení nákladů. Evropské ekonomiky se rovněž stanou odolnějšími a méně závislými na kolísavých cenách surovin na mezinárodních trzích.

- **Zvýšení produktivity.** Proces zelené industrializace pravděpodobně vyvolá zvýšení produktivity díky digitalizaci mnoha průmyslových odvětví v procesu transformace.

Lidé žijící v oblastech, kde probíhají klíčové procesy a investice do zelené industrializace, mohou těžit z následujících výhod.

- **Vytváření pracovních míst.** Jedním z hlavních přínosů, které se od zelené industrializace očekávají, je vytvoření nových pracovních míst, zejména v oblastech, jako je výroba, přenos a skladování zelené energie, stavebnictví a doprava, zpracovatelský průmysl a hutnictví.
- **Růst počtu obyvatel a veřejných služeb.** Všude tam, kde investice do zeleného průmyslu vedou k vytvoření nových zelených pracovních míst, mohou tyto investice nabídnout nové perspektivy, a tím snížit odliv obyvatelstva. Pro venkovské a odlehlé oblasti to může také znamenat přilákání obyvatel z jiných regionů a ze zahraničí, a tím nabídnout příležitosti k udržení nebo dokonce rozšíření veřejných služeb.
- **Zlepšení kvality zdraví a duševní pohody.** Zelená industrializace může přispět ke snížení znečištění, zlepšení kvality vody a ovzduší, podpořit kvalitu místního životního prostředí a rovněž zdraví a duševní pohodu občanů. Existuje však riziko, že zelená industrializace může také zhoršit duševní pohodu a kvalitu života na místní úrovni a ovlivnit volně žijící živočichy a tradiční způsoby obživy, například pokud se půda, která byla tradičně využívána k rekreaci nebo pastevectví, využije k novým účelům, jako je rozvoj větrných elektráren nebo k těžbě či získávání kritických surovin.

3

Co regiony potřebují k dosažení zelené industrializace

Přechod na zelenou industrializaci přináší více než jen rozvojové příležitosti a výzvy pro příslušná průmyslová odvětví a společnosti (viz kapitola 2). Také orgány veřejné správy na úrovni krajů a obcí

musí řešit výzvy a příležitosti spojené s restrukturalizací stávajících průmyslových odvětví a/nebo s vytvářením zelených průmyslových odvětví na svém území. Zmíněnými příležitostmi a výzvami se zabývají následující části.

3.1

Demografie, zaměstnanost a nedostatek kvalifikované pracovní síly

Mnoho venkovských a odlehlých oblastí v Evropě se již po desetiletí potýká s odlivem obyvatelstva, zejména mladých a vysoce vzdělaných žen, a také s úbytkem a stárnutím obyvatelstva. V důsledku toho se tyto regiony musely vypořádat s řadou rozvojových problémů, například při nábore a udržení si pracovní síly pro sociální služby a jiné veřejné a soukromé sektory ekonomiky, což vedlo k potížím při zajišťování trvalého přístupu k veřejným službám (Berlina, Lundgren, 2020; Bogason a kol., 2021). Vylidňování a hospodářský úpadek v mnoha venkovských oblastech vytvořily stále se zhoršující začarovaný kruh dalšího úbytku a stárnutí obyvatelstva, poklesu výkonnosti a dostupnosti veřejných služeb, což snižuje atraktivitu těchto oblastí jako míst pro život a práci.

Kromě zdravotnictví a sociální péče se mnoho zemí v Evropě potýká s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků, neboť právě kvalifikovaní pracovníci různých odvětví začínají dosahovat důchodového věku. V současnosti chybí jejich kvalifikovaní nástupci a stále více lidí chce pracovat na částečný úvazek nebo změnit profesní zaměření. V důsledku toho zůstává mnoho pracovních míst delší dobu neobsazených. Evropská komise si uvědomuje, že tato "past na rozvoj talentů" představuje riziko pro územní soudržnost, které by mohlo omezit odolnost a konkurenceschopnost EU, a proto spustila "mechanismus na podporu talentů" zaměřený na pomoc regionům EU (European Commission, 2023b).

Zejména venkovské, odlehlé a/nebo upadající regiony, které mají často větší potíže s přilákáním lidí, by se mohly zaměřit na mladé lidi, kteří nejsou zaměstnaní, ani se neúčastní vzdělávání nebo

odborné přípravy. Mnoho mladých lidí v těchto regionech nedokončí vyšší střední vzdělání a jejich vyhlídky na získání zaměstnání jsou tedy špatné (19 %, zatímco průměr EU je 13 %). K zajištění větší inkluze, řešení nedostatku pracovních sil a nesouladu mezi nabízenými a požadovanými dovednostmi je zapotřebí investovat do rekvalifikace a zvyšování kvalifikace prostřednictvím vzdělávání, odborné přípravy a celoživotního učení. Investice do odborné přípravy jsou nezbytné, jelikož se zaměřují na ty dovednosti, jež odpovídají současným a budoucím potřebám místního trhu práce. (European Commission, 2023b).

Evropská komise si je vědoma specifických obtíží venkovských regionů, a proto zahájila iniciativu "Dlouhodobá vize pro venkovské oblasti EU", jejímž cílem je řešit specifické problémy rozvoje pomocí široké škály opatření. Tato vize vymezuje roli a rozvojový potenciál těchto oblastí při přechodu k zelenější evropské společnosti a ekonomice. Kromě toho byl zveřejněn akční plán EU pro venkov, který má "připravit cestu k podpoře územní soudržnosti a vytvořit nové příležitosti pro přilákání inovativních podniků, zajistit přístup ke kvalitním pracovním místům, podpořit nové a lepší pracovní dovednosti, zajistit lepší infrastrukturu a služby, či využít úlohu udržitelného zemědělství i diverzifikovaných hospodářských činností". (European Commission, 2021).

Jedním z hlavních přínosů, které se od zelené industrializace očekávají, je vytvoření nových pracovních míst. To může nabídnout nové rozvojové příležitosti, z nichž budou těžit zejména obyvatelé venkovských a odlehlých regionů, které v posledních desetiletích zaostávaly v ekonomickém rozvoji.

Současné poznatky naznačují, že nově vytvořená pracovní místa v rámci zelené industrializace budou „kvalitními“ pracovními místy, která nabízejí odpovídající mzdu, jistotu zaměstnání, nízkou míru opakovanosti a malé riziko automatizace a přemístění do jiných zemí. (Terzi, 2022). Jelikož zelená transformace bude mít v dlouhodobém horizontu za následek zánik některých pracovních míst v tradičně náročných odvětvích, studie naznačují, že potřebné zvyšování kvalifikace a rekvalifikace pro nově vytvořená pracovní místa v sektoru zelené ekonomiky by se mohly uskutečnit převážně prostřednictvím rekvalifikace na pracovišti, což by usnadnilo přechod na nová pracovní místa. (Bowen a kol., 2018). Stávající pracovníci by se tímto způsobem mohli připravit na nadcházející změny. Vedle toho bude i nadále potřeba nekvalifikované nebo nízkokvalifikované pracovní síly, a to i v sektoru zelené ekonomiky (NSPA, 2022).

Pro úspěšný začátek zelené industrializace je zapotřebí, aby velká část lidí pracovala na místech spojených se znalostní ekonomikou. Znalostní ekonomika je ekonomické odvětví, které "dokáže přinášet nové znalosti z technologicky vyspělých odvětví a/nebo činností, které se vyskytují v určitém území, a/nebo kde se znalosti nabývají prostřednictvím vazeb (formálních či neformálních) s jinými ekonomickými oblastmi" (ESPON, 2018a). Tento ekonomický sektor má klíčový význam pro přípravu a zavádění řešení pro proces přechodu od neobnovitelných k obnovitelným zdrojům energie (Wang a kol., 2022).

Vzhledem k nárůstu počtu obyvatel v některých obcích a regionech v důsledku rozvoje zelené industrializace bude navíc potřeba dalších pracovních sil v jiných odvětvích, jako je například veřejná správa nebo sociální či zdravotní péče. Tato potřeba by mohla zastavit odliv obyvatel z venkovských regionů a proměnit tyto regiony v "komunity v přechodném období", které využívají udržitelnou průmyslovou výrobu a obchodní postupy, a stát se atraktivními místy pro život. To však může platit pouze pro venkovské oblasti v dojezdové vzdálenosti do těchto „zelených průmyslů“. Vzdálenější venkovské regiony by naopak na výhodách plynoucích z rozvoje zeleného průmyslu mohly trazit.

V neposlední řadě je významným omezujícím faktorem územního plánování a místní/regionální restrukturalizace nedostatek pracovních kapacit v orgánech veřejné správy, zejména v malých obcích (ESPON, 2011). Pro malé místní úřady s nízkým počtem zaměstnanců může být obtížné připravit a podpořit procesy, které jsou nezbytné pro adaptaci společnosti a ekonomiky na zelenou transformaci, zejména pokud jsou zapotřebí velké investice. V těchto případech je pro zvýšení šancí na realizaci místních iniciativ zásadní podpora víceúrovňové správy. Podpora spolupráce na různých úrovních správy a také rozvoj institucí jsou klíčové pro to, aby regiony, zejména ty, které po desetiletí zaostávaly v socioekonomickém rozvoji, mohly plně využít svůj rozvojový potenciál (ESPON, 2017).

Vzhledem k rostoucí konkurenci mezi všemi zeměmi světa je obtížné přilákat a udržet si kvalifikované pracovníky. Obecně je zapotřebí uplatnit nové přístupy k vyhledávání a náboru pracovních sil ve všech sektorech regionální ekonomiky. Pro nalezení vhodných pracovníků bude v budoucnu nezbytné využívat stále více metodu "active sourcing", což je koncepce nábory, která zahrnuje cílené, proaktivní vyhledávání se záměrem oslovit a získat potenciální nové zaměstnance. Pro dlouhodobé udržení pracovníků musí zaměstnavatelé rozvíjet komplexní přístup k péči o zaměstnance, který zahrnuje identifikaci potenciálně skrytých talentů všech zaměstnanců, které by se mohly zaměstnavateli hodit, a následný interní nábor (Schreiber, 2023).

Relevantní politická opatření pro přilákání kvalifikovaných pracovníků se většinou zaměřují na vhodné migrační podmínky, ale také na kvalitu života (viz oddíl 3.2). Blízkost nedotčené přírody, dobrá dostupnost veřejných služeb a kvalitních potravin, přítomnost přírodního a kulturního dědictví, dopravní dostupnost a kvalitní veřejná správa jsou klíčovými faktory přitažlivosti regionu. Dalším důležitým aspektem je uplatnitelnost manžele/manželky na trhu práce, tj. možnost obou partnerů najít v regionu uplatnění. Jednotlivé aspekty, které mohou region ztraktivnit, jsou blíže rozebrány v části 3.2.

3.2

Plánování pro trvale udržitelné společnosti – bytové podmínky, lokální atraktivita a společenská stabilita

K tomu, aby byly regiony atraktivní pro své stálé ale i potenciálně nově příchozí obyvatele, je klíčové zajistit dostupné bydlení, infrastrukturu, veřejné služby, dopravní spojení a atraktivní životní prostředí. Pokud takové služby a infrastruktura chybí, dochází k pocitu odloučení a sociálního vyloučení. Tyto problémy zažívá mnoho venkovských a odlehlých regionů, a to kvůli dlouhým obdobím tzv. "sestupného cyklu" a jeho negativním dopadům na lidské zdroje a veřejné rozpočty (ESPON, 2017). V těchto problematických regionech mohou hrát města klíčovou roli při zvyšování atraktivity a rozvoje venkova tím, že budou poskytovat odpovídající služby okolním obcím. Obce a regiony, které procházejí zelenou průmyslovou transformací, se však nejspíš budou potýkat s nutností dopředu realizovat opatření zaměřená na zvýšení místní/regionální atraktivity a kvality života s tím, že daňové příjmy, a tím i finanční zdroje těchto obcí/regionů, se zvýší až poté, co se do nich přistěhují noví obyvatelé a budou platit daň z příjmu (OECD, 2023).

Při plánování ekonomického růstu je důležité, aby dotčené subjekty přihlížely k potřebám místního obyvatelstva, a nedocházelo tak ke konfliktům mezi nově příchozími a místními obyvateli. Rychle probíhající transformace, kterou je zelená industrializace, s sebou nesou rizika vyloučení lidí, kteří nemají potřebnou odbornou kvalifikaci pro uplatnění se v rámci zelené ekonomiky. V případě přílivu nových lidí, kteří se ujmou nově vzniklých pracovních míst, jež jim potenciálně dovolují dosáhnout na kvalitnější bydlení, služby a infrastrukturu, může dojít k vyvolání nespokojenosti veřejnosti a k segregaci společnosti, což může vyústit v pocit, že jsou opomíjeni. Kromě toho jsou nově příchozí mnohdy dočasně zaměstnáni na bázi "fly-in fly-out" a tvoří paralelní společnost, která není integrována do celkového rozvoje. Proto by sociální stabilita měla být klíčovým aspektem každé strategie místního/regionálního rozvoje.

Není vždy zcela zřejmé, co konkrétně určuje kvalitu místa a celkovou kvalitu zdejšího života. Důležitým prvkem pro další rozvoj určité lokality může být například kultura. Kulturní život v místě je jedním z projevů a příležitostí k sociální interakci, stejně jako sport a další volnočasové aktivity. Obecně platí, že dobře promyšlené strategie a architektura pro život místních obyvatel, nabízející místa pro setkávání lidí, mohou být zásadním přínosem (ESPON, 2023).

V rámci semináře ESPON ve městě Luleå byl zdůrazněn význam pocitu sounáležitosti v daném místě, pokud jde o atraktivní životní prostředí a kvalitu života. Zelená industrializace by dokonce mohla být výchozím bodem pro rozvoj nových komunit, protože mnoho nově příchozích, kteří začínají život v novém prostředí, se ocitne v podobné situaci. Na začátku by jim mohli pomoci "ambasadoři" z řad místního obyvatelstva, kteří by novým obyvatelům mohli pomoci zorientovat se v pro ně dosud neznámém městě/regionu, a tím jim usnadnili proces integrace (ESPON, 2023).

Kvalita služeb poskytovaná občanům je jednoznačně jednou ze složek kvality života, neboť přímo ovlivňuje životní úroveň, přinejmenším té části obyvatelstva, která tyto služby využívá. Kvalita života však přesahuje rámec poskytování kvalitních služeb. Pro získání uceleného obrazu o kvalitě života v konkrétním místě je důležité vzít v úvahu i úhel pohledu lidí, kteří v daném místě již žijí, ale nevyužívají určité služby, a také pohled návštěvníků (ESPON, 2020a).

Jelikož se v důsledku zelené industrializace některé obce/regiony budou rozrůstat, bude poptávka po kvalifikované pracovní síle ve zdravotnictví a sociální péči ještě akutnější. Kvalifikovaný personál bude potřeba v různých oblastech (například v mateřských školách, školách, lékařských ordinacích, nemocnicích a domovech pro seniory). Obzvláště venkovské a řídké osídlené regiony však mají velké problémy s obsazováním volných pracovních míst a udržením si lidí v odvětví zdravotní a sociální péče, což má negativní dopady na kvalitu poskytované péče.

Získávání kvalifikovaných pracovníků je o to těžší, pokud se objeví faktory jako ztížené pracovní podmínky, smlouvy na dobu určitou, nedostatek příležitostí k profesnímu rozvoji a/nebo rostoucí konkurence ze strany soukromého sektoru a nových odvětví, kde jsou platy často vyšší. Z tohoto důvodu samotná opatření cílená na přilákání a udržení pracovníků k řešení specifických problémů v odvětví nestačí. Naopak je třeba přehodnotit organizaci a poskytování služeb sociální péče, aby byly instituce schopny nabízet nové a lepší způsoby poskytování služeb a provádět organizační změny (Penje, Berlina, 2021). V této souvislosti by mohla pomoci i digitální technická opatření a mezinárodní spolupráce (viz oddíl 3.5 a kapitola 4).

Užitečným nástrojem pro integrované řízení rozvoje růstu území je vypracování vize jako součásti dlouhodobé strategie rozvoje, která se týká přilákání určitých cílových skupin (např. požadované pracovní síly a/nebo turistů). Pro to,

3.3

Zábor půdy – střety o využití půdy a rozdílné zájmy

Zelený průmysl je závislý na využívání obnovitelné energie a mnoha druhů vzácných nerostných surovin. Faktory jako výroba obnovitelné energie, těžba nerostných surovin z půdy, bydlení nových obyvatel a zvýšená potřeba dopravy vedou k novým nárokům na dostupnou půdu, což může vést ke konfliktům ve využívání půdy mezi subjekty s protichůdnými zájmy. Vzhledem k tomu, že půda je omezená a většinou je již využívána k jinému účelu, nutně vznikají konflikty mezi způsoby využití půdy a zájmovými skupinami, které stojí za těmito záměry.

Jeden z příkladů konfliktů v oblasti využívání půdy lze vidět v nejsevernější části Evropy. V této oblasti tradičně žijí Sámové, kteří jsou jediným původním národem v EU. Pastevectví sobů je považováno za základní součást jejich kultury a obživy. K vykořisťování půdy a zdrojů Sámu prostřednictvím těžby dochází již po staletí. V posledních letech se dokonce zvýšilo vlivem rostoucí poptávky po zdrojích v důsledku zelené industrializace a zrychlily se i postupy zabírání půdy (Kløcker Larsen a kol., 2022). Vzhledem k tomu, že Sámové jako původní obyvatelé mají zvláštní práva, měly by je procesy plánování a rozhodování zohledňovat.

aby byla přijata taková vize a strategie obyvateli i zúčastněnými stranami, je důležité zapojit co nejvíce občanů a zúčastněných stran a jasně sdělit, co konkrétně je třeba změnit a proč a jaké problémy v procesu transformace mohou nastat. Osobní setkání s obyvateli a zúčastněnými stranami jsou klíčová pro vytvoření důvěry a prostoru k vyjádření názoru lidí z různých vrstev (ESPON, 2023). Stejně tak je zásadní vytvořit vhodné řídicí struktury, které zajistí účast zainteresovaných stran a zmobilizují finanční prostředky různých sektorů při plnění dlouhodobých cílů.

V souvislosti s klimatickou krizí a pokračujícím úbytkem biodiverzity je zásadní definovat krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé rozvojové cíle. Jakékoli plánování rozvoje měst a obcí by mělo brát v úvahu potenciální rizika výskytu nebezpečných klimatických jevů, jako jsou říční nebo pobřežní záplavy, a následně zvážit příslušná adaptační opatření.

Výzkumný projekt "Scaling up" se zabývá touto problematikou a jeho cílem je uplatnit komparativní a transdisciplinární přístup k rozvoji nových poznatků a plánovacích řešení pro konflikty související s využíváním půdy ve švédské oblasti Laponska. Uvedený koncept a plánovací řešení by mohly být použity i v jiných kontextech a podpořit přechod k udržitelné společnosti (Luleå University of Technology, 2022).

Snaha vyhovět různým zájmům jednotlivých obyvatelů/uživatelů a změnit využití půdy může v některých případech vést k velmi rozdílným dopadům, které mohou mít pro některé skupiny přínos a pro jiné ztráty. Pro řešení těchto důsledků souvisejících s konflikty v oblasti využívání půdy jsou důležité procesy participace, přičemž územní plány by měly být v ideálním případě inkluzivní již svým návrhem. Jak bylo uvedeno v oddíle 3.2, pro každý plán územního rozvoje je zásadní, aby u dotčených občanů vyvolal pocit sounáležitosti. Odpor proti určitému rozvoji často pochází od obyvatel žijících v daném území dlouhodobě. Tito obyvatelé mají pocit, že by jejich způsob života mohl být ohrožen, a proto se proti změně staví.

Otevřené diskuse v rámci participačních procesů zvyšují vzájemné porozumění a usnadňují koexistenci různých zájmů. Mohou být také příležitostmi pro průmyslové podniky k tomu, aby prokázaly větší (sociální) odpovědnost vůči místnímu obyvatelstvu. I když takové procesy participace vyžadují čas, budou nakonec prospěšné pro všechny účastníky zásadních transformačních procesů, jako je například zelená industrializace, protože mohou pomoci předejít novým problémům, jako je gentrifikace a další sociální konflikty (ESPON, 2023).

Rozhodnutí o změnách ve využívání půdy, které mají zajistit udržitelnost, obecně znamenají kompromis nejen mezi různými zájmovými skupinami, ale také mezi aspekty udržitelnosti (tj. ekonomickými, environmentálními a sociálními aspekty). Aby nedošlo k obětování jednoho aspektu ve prospěch jiného, je zásadní, aby byly současně a explicitně řešeny všechny tři aspekty udržitelnosti a aby byly minimalizovány kompromisy. V realitě se obvykle dostatečně zohledňují pouze ekonomické aspekty, větší pozornost by tak měla být věnována i environmentálnímu a sociálnímu hledisku (ESPON, 2020b).

Prvním krokem při řešení konfliktu je vypracování přehledu sporů, které mohou nastat mezi různými konkurujícími si uživateli půdy, jež je nezbytný a ovlivněný procesem zelené industrializace. Nástroje, prostředky a mechanismy, které lze použít k identifikaci a usmíření konkurenčních zájmů v oblasti využívání půdy, jsou následující:

- **Postup strategického posuzování vlivů na životní prostředí** (SEA) může zajistit udržitelnost změn ve využívání půdy v souvislosti se zelenou industrializací tím, že posoudí potenciální dopady všech souvisejících strategií, plánů a programů na životní prostředí. Strategické posuzování vlivů na životní prostředí je vyžadováno směrnicí EU a bylo přeneseno do národních politik všech zemí EU (ESPON, 2019a).
- **Územní plánování** je proces, při kterém lze spojit různé zájmy uživatelů pozemků a určit, jakým způsobem lze vymezit prostor pro potřeby různých uživatelů. Výsledek tohoto

procesu má obvykle podobu plánu, který představuje dohodnutý výsledek vzniklý na základě sladění různých zájmů v daném čase. Plán není pevně stanoven, ale může se měnit v reakci na vývoj okolností a politické požadavky (ESPON, 2022c).

- Při nedostatku prostoru je klíčová **multifunkčnost** (tj. kombinace různých funkcí/využití budov, využití střech a/nebo kombinace rekreace a zemědělství). Vhodná řešení a kombinace lze nalézt zapojením všech zúčastněných stran, hledáním inteligentního využití prostoru a zvažováním, které funkce lze kombinovat a jakým způsobem (ESPON, 2022c).
- **Nástroj pro monitorování využití půdy** zlepšuje podklady pro procesy územního plánování a strategie regionálního rozvoje. Kromě toho takový nástroj zajišťuje, že všichni aktéři zapojení do vývoje těchto procesů a strategií, včetně občanů, mají k dispozici jednotnou informační základnu pro jednání o měnících se modelech využívání půdy (ESPON, 2021a).
- **Nástroj pro plánování řízení sociálních dopadů** (SIMP) pomáhá územním plánovačům nastítnit strategii pro identifikaci, monitorování a reakci na probíhající sociální dopady rozsáhlých průmyslových činností v řídkce osídlených regionech. Dále nástroj poskytuje místním obyvatelům příležitost vyjádřit své obavy a podílet se na vytváření místních strategií. To může být přínosné pro soukromý sektor, protože získá a udrží širokou společenskou podporu pro svůj projekt (Nordregio, 2017).
- **Vyplácení náhrad** vlastníkům půdy v případě, že je jejich půda využívána nebo zabírána pro výstavbu, je ve většině zemí běžnou praxí. Poskytování kompenzací obcím a sousedním občanům za kontroverzní zástavbu může přinést prospěch pro místní obyvatele a zajistit lepší spolupráci s občany, kteří jsou touto kontroverzní zástavbou ovlivněni (ESPON, 2023).

3.4

Územní správa – jak dosáhnout konkrétních přínosů pro místní obyvatele?

Jak vyplývá z předchozích kapitol, zapojení do procesů zelené industrializace přináší venkovským oblastem řadu nových možností. Obce se zdají být vhodnou úrovní správy, která zajistí, aby byly zohledněny potřeby občanů a také případné překážky v oblasti místního rozvoje. Mnohé obce a regiony však nemají kapacitu na to, aby se samy vypořádaly se souvisejícími rozvojovými výzvami. Orgány místní veřejné správy se často potýkají s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků a/nebo s nedostatkem finančních zdrojů, které jsou pro plánování a řízení restrukturalizace jakéhokoli místa nezbytné. (ESPON, 2022c). Obce tudíž potřebují podporu regionální nebo celostátní úrovně. Taková podpora může mít například formu příjmů z daní z místního průmyslu nebo větrných parků, které budou dané obci k dispozici pro její další investice do místní restrukturalizace, namísto jejich přesunu do jiných částí země nebo do zahraničí, kde se může nacházet sídlo těchto společností. Podpora by mohla být poskytována také prostřednictvím přidělení speciálně vyškolených pracovníků, například profesionálních koordinátorů, kteří by mohli vstupovat do řešení konfliktů týkajících se využívání půdy (ESPON, 2023).

Hlavním úkolem správy v rámci zelené industrializace venkova je zajistit, aby z využívání přírodních zdrojů mělo prospěch místní obyvatelstvo. OECD vidí rozvojové příležitosti pro venkovské regiony v zavádění obnovitelných zdrojů energie, které se zde často nacházejí, ale zároveň upozorňuje, že "přínosy rozvoje nejsou automatické" a že "místní ekonomický růst bude vyžadovat soudržnější strategie, vhodný soubor místních podmínek a místně orientovaný přístup k implementaci" (OECD, 2012). Obdobně bylo v rámci nedávno zpracovaného výzkumného projektu pro Severskou radu ministrů zjištěno, že "stále není jisté, zda projekty v oblasti obnovitelných zdrojů energie podporují vytváření pracovních míst a zadávání zakázek na místní úrovni a do jaké míry místní pracovní síla podporuje dlouhodobý rozvoj v těchto oblastech" (Karlisdóttir a kol., 2022).

Pokud jsou přírodní zdroje využívány spíše pro obecný prospěch, jako například pro podporu národního hospodářství, než aby přinášely znatelné místní výhody, může dojít k nespokojenosti. Aby se tomu zabránilo, je nezbytná koordinace politik napříč sektory a úrovněmi správy. Je složité rozhodnout, která úroveň správy se má zabývat jakým problémem, a různé státy to řeší odlišnými způsoby. Například v Nizozemsku státní orgány přebírají odpovědnost u zásadních rozhodnutí, týkajících se např. bezpečnosti vodních zdrojů, přírody a zemědělství nebo elektrických a plynových sítí. Ale i v těchto případech je třeba konzultovat a zapojit veřejnost. V Maďarsku se naopak o umístění několika továren na výrobu baterií, které potřebují velké množství vody a půdy, což vyvolává obavy o životní prostředí, rozhodovalo na národní úrovni bez jakéhokoli zapojení občanů, což vedlo k protestům organizovaným místními komunitami (ESPON, 2023).

Níže jsou uvedeny nástroje a mechanismy, které lze využít k získání konkrétních lokálních přínosů.

- **Systémy funkčního plánování.** Plánování v rámci jednotlivých funkčních regionů pomáhá řešit problematiku ekonomických, environmentálních, dojezdových a jiných vazeb přesahujících správní hranice. Obvykle se shoduje s novým uspořádáním územní správy (ESPON, 2018b).
- **Nadnárodní koordinace.** Pokud jde o přilákání kvalifikovaných pracovníků z jiných států, je nutná nadnárodní koordinace se zúčastněnými stranami z potenciálních zemí vysílajících pracovníky, a to zejména proto, že může vzniknout konkurenční boj o stejné pracovní síly (ESPON, 2014).

- **Soubor nástrojů pro analýzu místních přínosů.** Soubor nástrojů pro analýzu přínosů na místní úrovni je strategický plánovací nástroj, který pomáhá místním orgánům čelit jedinečným rozvojovým výzvám, jež přináší rozsáhlá průmyslová výstavba. S pomocí tohoto souboru nástrojů mohou územní samosprávné celky zpracovat hodnocení příležitostí pro rozvoj místního podnikání tak, aby bylo možné maximalizovat místní ekonomické přínosy plynoucí z rozsáhlých průmyslových odvětví založených na využívání zdrojů. V důsledku toho mohou místní komunity lépe prosperovat na základě svých přirozených výhod (Nordregio, 2017).
- **Posouzení územních dopadů (TIA).** Nástroj ESPON TIA může státním institucím pomoci najít správnou rovnováhu mezi využíváním zdrojů a vytvářením přínosů při přípravě politik a strategií v souvislosti se zelenou industrializací. Pomáhá identifikovat oblasti nebo regiony, které mohou čelit největším dopadům konkrétního rozvoje, určit povahu těchto dopadů a jejich intenzitu. Zohledněním možných asymetrických dopadů lze zvýšit nejen účinnost a efektivitu politiky, ale také politickou podporu pro danou strategii, což zvyšuje její přínosy (ESPON, 2021b).
- **Pilotní opatření.** V rámci Územní agendy 2030 bylo zahájeno pilotní opatření, jehož cílem je lépe porozumět tomu, jak mohou různé sektorové politiky vytvářet územní nerovnováhu (Territorial Agenda 2030, n.d.). Partneři spolupracující na tomto pilotním opatření pracují na příručce, která má představitele veřejné správy seznámit s metodikou TIA pro hodnocení územních dopadů veřejných politik, strategií, programů a legislativních návrhů. Připravovaná příručka bude pojednávat o hlavních metodách používaných pro TIA v Evropě a představí novou participativní metodu, kterou lze využít jak u oblastí, které jsou předmětem politických zásahů, tak i u ostatních oblastí.

Závěrem lze říci, že pro zlepšení územní správy je klíčové kompetentní vedení a schopnost řídit, což je základem podpory venkovských obcí a regionů při řízení procesů zelené industrializace. V procesu zelené industrializace by se však nemělo zapomínat ani na úlohu podniků a průmyslu. Podniky jakožto zaměstnavatelé mají značný vliv na rozhodování orgánů na všech úrovních veřejné správy. Některé soukromé podniky mohou být hnací silou zelené industrializace, i když jejich ekonomické zájmy nemusejí být vždy v souladu s klíčovými cíli zelené transformace (ESPON, 2023).

3.5

Digitalizace v oblasti poskytování a plánování veřejných služeb – nezbytnost kvalitního připojení

Masivní nárůst využívání digitálních technologií ve výrobě, při práci, vzdělávání na dálku a při poskytování služeb přinesl v posledních letech nové příležitosti pro periferní a okrajové oblasti. Digitalizace může pomoci regionu přilákat kvalifikovanou pracovní sílu do průmyslového a/nebo veřejného sektoru. Využitím digitálních možností například v rámci vzdělávání a zdravotnictví a také při plánování a zapojení zainteresovaných stran lze zlepšit kvalitu, efektivitu a dostupnost služeb. Kromě toho může vyšší nabídka práce na dálku zvýšit atraktivitu bydlení mimo města a vést k rozvoji coworkingových prostorů nebo zlepšení telekomunikační infrastruktury na základě poptávky (ESPON, 2022d).

Tento vývoj však může také zvýšit socioekonomické a územní rozdíly, pokud bude přístup k širokopásmovému připojení a digitálním platformám pro některé sociální skupiny nebo v některých územních oblastech obtížný nebo nemožný. Ačkoliv nabízí digitalizace příležitosti pro venkovské oblasti, zvýšené využívání digitálních technologií vede k větší energetické stopě, a proto ke zmírnění klimatické krize přispívá pouze tehdy, pokud je zvýšená potřeba energie vyvážena například snížením poptávky po fyzické dopravě (ESPON, 2023)

Přístup k internetu prostřednictvím kvalitního širokopásmového připojení je přitom předpokladem pro využívání veřejných elektronických služeb, účast na možnostech online interakce a podporu digitálních inovací. V severním Švédsku je digitální připojení na dobré úrovni, ale v jiných venkovských regionech v Evropě tomu tak není. Pokrytí venkovských oblastí širokopásmovým připojením je stále problematické; 14 % domácností není pokryto žádnou pevnou sítí a 42 % nemá k dispozici žádný přístup k technologiím nové generace.

Rozdíl mezi venkovskými a ostatními regiony, pokud jde o pokrytí rychlým širokopásmovým připojením, uznala i EU. Cílem Dlouhodobé vize pro venkovské oblasti EU je dosáhnout do roku 2025 ve venkovských oblastech 100 % pokrytí rychlým širokopásmovým připojením (Evropská komise, 2021). Tento rozvoj je podporován evropskými finančními prostředky (např. z EZFRV a EFRR), které by měly být kombinovány s vnitrostátními a soukromými finančními prostředky určenými na investování do infrastruktury, technologií a lidí. Evropské fórum Startup Village například ve venkovských oblastech usnadňuje výměnu poznatků a odborných znalostí se zaměřením na podporu inovací řízených start-upy. (Wojciechowski, 2023).

Výzkum poukazuje na to, že digitalizace ve zdravotnictví a sociální péči v severovýchodních zemích podporuje regionální rozvoj a přispívá k udržitelnosti ekonomické (např. nová pracovní místa), sociální (např. prostorová spravedlnost) a environmentální (např. snížení dopravy). Bylo také zjištěno, že se zavedením prostorově vzdálených lékařských konzultací se zlepšila obecná bezpečnost, kvalita života a kvalita poskytování zdravotní péče, což vedlo také ke zlepšení inkluze, kdy se pacienti více podílejí na vlastní léčbě. Zavádění digitalizace ve zdravotnictví a sociální péči je do značné míry otázkou leadershipu a managementu. Významnými překážkami při zavádění digitalizace ve zdravotnictví a sociální péči jsou chybějící schopnosti řízení změn, nedostatek finančních prostředků, nedostatek uživatelsky přívětivých řešení, špatné zabezpečení dat, zpoždění při přijímání zákonů souvisejících s digitálními nástroji a nedostatek zájmu a pobídek mezi lékaři a odborníky na etiku ve zdravotnictví (Lundgren a kol., 2020; ESPON, 2023).

Digitalizace může být také přínosná pro procesy zelené industrializace. Při rozvíjení iniciativ zelené industrializace v regionu je například důležité prověřit možnost začlenění průmyslové symbiózy pro opětovné využití odpadu a vedlejších produktů prostřednictvím vzájemně výhodných transakcí. Tento přístup zahrnuje využití inovativních metod k identifikaci obchodních příležitostí, které zachycují hodnotu nedostatečně využívaných zdrojů. Na podporu spolupráce a koordinace mezi dodavateli zbytků z výroby, potenciálními uživateli a poskytovateli know-how a technologií by mohly být vybudovány univerzální platformy digitální spolupráce. Služby poskytované pomocí platform digitální spolupráce mohou zahrnovat podporu vyhledávání materiálů a párování pro malé a střední podniky, technickou odbornou přípravu související s průmyslovou symbiózou v oblasti zhodnocování materiálových toků a podporu při zajišťování financování (ESPON, 2019b).

Procesy zelené industrializace zahrnují plánování, proto je digitalizaci možné využít v některých částech plánovacích procesů s cílem zvýšit jejich efektivitu, podpořit inovace, zvýšit transparentnost a participaci občanů v procesu plánování. Aby k tomu mohlo dojít, potřebují plánovací orgány a plánovací poradenské společnosti nové dovednosti, nové technologie a nové digitální postupy pro digitální plánovací procesy (ESPON, 2021d). Prvním krokem v tomto směru je digitalizace dat o územním plánování, které představují plánovací záměry a předpisy. Nejčastějším účelem digitálních plánovacích dat je poskytnout lidem snadný přístup k plánovacím datům a dokumentům a zajistit vysokou míru transparentnosti. Druhým krokem by mělo být vytvoření snadno dostupného digitálního portálu plánů, tj. centrálního vstupního bodu, který by umožnil vyhledávat plány, vizualizovat a kombinovat je, nebo dokonce podporovat procesy projednávání a zvyšovat účast na nich.

4

Závěry a politická doporučení

Z předchozích kapitol vyplývá, že zelená industrializace vyžaduje rozsáhlé socioekonomické změny nejen ve způsobu průmyslové výroby a řízení podniků. Vzhledem k tomu, že průmysl a podniky potřebují zaměstnance, kteří pro ně budou pracovat často i v regionech s nedostatkem pracovních sil, má zelená industrializace potenciál uskutečnit v těchto místech rozsáhlé strukturální změny. Zelená industrializace tak tvoří jeden ze stavebních kamenů komplexnějšího procesu zelené transformace, který je nutný k tomu, aby bylo možné čelit různorodým důsledkům probíhající klimatické krize. Územní rozmanitost Evropy znamená, že různé typy území mají při zavádění potřebných změn odlišné možnosti a výzvy. Ze zmíněných důvodů je třeba přijmout politická opatření specifická pro daná místa, která v procesu transformace podpoří evropská města a regiony a zajistí, aby se dokázaly vyrovnat s převratnými změnami, přizpůsobily se potřebné transformaci a byly odolnější vůči budoucím krizím. Místní veřejné správy mají nad svým územím plánovací pravomoc a mohou v rámci plánování využít několik prostředků, které tyto transformační procesy usnadní. Jako problematické se jeví řízení venkovských oblastí, které se potýkají s omezenými lidskými i finančními zdroji. V těchto případech je pak zapotřebí podpořit místní samosprávu pomocí vyšší úrovně veřejné správy.

Při přechodu k zelené industrializaci mohou evropským obcím pomoci různé finanční nástroje dostupné v rámci politiky soudržnosti EU. Evropská městská iniciativa podporuje města v jejich schopnosti navrhovat strategie, politiky a postupy udržitelného rozvoje integrovaným a participativním způsobem, a také podporuje jejich snahu zlepšovat kvalitu návrhu strategií a jejich následné realizace (Haapakka, 2023). Tato podpora může mít různé formy, například výměnu zkušeností mezi jednotlivými městy nebo vzájemné hodnocení (European Urban Initiative, 2023).

Další iniciativou je Nový evropský Bauhaus, který podporuje města, aby si "společně představovala a budovala udržitelnou a inkluzivní budoucnost, která bude krásná pro naše oči, mysl i duši", což důrazně prosazovali řečníci a účastníci semináře ESPON v Luleå (European Union, 2023). Pro městské úřady jsou připraveny speciální výzvy k získání finančních prostředků, například na přeměnu zastavěného prostředí a s ním spojeného životního stylu, na ozelenění měst, rozvoj udržitelného cestovního ruchu nebo na uplatnění talentů ve městech, ve kterých dochází k úbytku obyvatel (European Union, 2023; Haapakka, 2023).

Evropská komise rovněž nabízí venkovským oblastem cílenou podporu, například prostřednictvím Dlouhodobé vize pro venkovské oblasti EU do roku 2040. V této souvislosti byla spuštěna iniciativa Pakt pro venkov, která zakládá rámec pro spolupráci mezi orgány veřejné správy a zúčastněnými stranami na evropské, národní, regionální a místní úrovni (European Commission, 2021). Pakt pro venkov lze využít pro vytváření sítí, spolupráci a vzájemnou komunikaci. Kromě toho příručka „*Handbook of Territorial and Local Development Strategies*“ zpracovaná Společným výzkumným střediskem (JRC, Joint Research Centre) poskytuje zainteresovaným stranám konkrétní pokyny ohledně možností financování venkovských strategií nebo projektů (Pertoldi a kol., 2022). Dokument obsahuje návrhy, jak snížit administrativní zátěž, a poskytuje přehled o všech typech financování EU pro mimoměstské strategie a také informace o tom, jak je kombinovat. Dalším nástrojem je mechanismus pro spravedlivou transformaci, který nabízí podporu konkrétním územím v přechodném období. Pro přístup k financování musí národní orgány sestavit územní plány spravedlivé transformace, podrobně popisující konkrétní výzvy a příležitosti v regionech, které procházejí transformačními procesy.

Územní správa, jak ji prosazuje program ESPON, je základem pro plánování a realizaci systémových změn, které vyvolává zelená industrializace. "Schopnost propojení a interakce mezi aktéry, stejně jako rozvoj strategických institucionálních kapacit, jsou nezbytné pro zlepšení tvorby místní politiky a mohou pomoci menším obcím dosáhnout rovnoprávnějšího postavení v regionálním a národním kontextu" (ESPON, 2017). To také znamená, že plánování by nemělo končit na hranicích obcí, kde se odehrává největší část rozvoje zelené industrializace. Je třeba zahrnout a konzultovat dotčené strany a občany sousedních a geograficky vzdálenějších oblastí daných obcí, aby bylo zajištěno, že budou mít z probíhajícího rozvoje prospěch. Participativní plánování na všech úrovních správy je klíčové, například pro zřízení nové infrastruktury, nabídku dodatečných veřejných služeb a v konečném důsledku pro zvýšení atraktivity míst, kde lidé žijí, pracují a tráví volný čas. Pokud místa nebudou dostatečně atraktivní, lidé v nich nebudou chtít žít a/nebo se do nich stěhovat.

Velmi důležitým prvkem atraktivních míst, který opakovaně zazněl během diskusí na semináři ESPON ve městě Luleå, je smysl pro komunitu a existující společenské vazby na daném místě, které usnadňují a zpestřují každodenní život. S ohledem na tuto skutečnost mohou být nově menší města v porovnání s těmi většími „vnímána jako klenoty, kde se lidem dobře žije“ (ESPON, 2023). Otázka vnímání by mohla být cílem strategie rebrandingu, a to zejména u míst, která mají nelichotivou pověst. U nich by bylo zapotřebí přepsat jejich „nálepku“, a změnit tak myšlení lidí, kteří by si bez předsudků uvědomili přednosti těchto míst. Zároveň je třeba, aby místní obyvatelé byli srozuměni s jakýmkoli rozvojem a jakoukoli změnou, která bude mít dopad na jejich život (ESPON, 2023). Příkladem může být sever Švédska, kde by se péče o občany, kteří tam již žijí, mohla promítnout do opatření zaměřených na vzdělávání nově přichozích obyvatel o kultuře, dědictví, způsobech života Sámů a jejich významu pro region.

Vzhledem k tomu, že politici musí bezodkladně jednat a přizpůsobit se dopadům změny klimatu a pokusit se je zmírnit, bude mít participace veřejnosti v plánovacích procesech stále větší význam. Kromě toho je třeba vyvinout komunikační úsilí, aby se vysvětlilo, proč jsou různé transformační procesy nezbytné a jaké mohou být dopady určitých rozhodnutí v porovnání s jinými. Jedině tak se získá co největší podpora a pocit odpovědnosti občanské společnosti. V některých případech bude těžké se rozhodnout, například v souvislosti s využíváním přírodních zdrojů. Konkrétně v případě umístování větrných elektráren se může objevit tzv. přístup "ne na mém dvorku" (anglicky *'not in my backyard'*). Ekologická industrializace je však založena na využívání čistých zdrojů energie, takže větrné turbíny budou muset být někde postaveny. O této otázce je třeba transparentně informovat dotčené občany a další zájmové skupiny, které je třeba zapojit do plánovacích procesů, a využít příležitosti k získání konkrétních místních výhod, aby se v co největší míře předešlo nespokojenosti veřejnosti.

Jak zaznělo na výše uvedeném semináři ESPON ve městě Luleå, nejvíce zapotřebí je pravděpodobně představitost a schopnost rozvíjet pozitivní vize pro budoucnost. "Čelíme nové realitě, ve které možná nejsou zdroje vždy snadno dostupné. Proto musíme mít mnohem větší představitost, abychom se odvážili a přicházeli s novými řešeními pro budoucnost, a vytvářeli tak nové skutečnosti" (ESPON, 2023). Aktivní zapojení občanské společnosti je klíčem ke zvýšení atraktivity místa. Atraktivita vychází z toho, že všichni (občané, zájmové skupiny, zástupci podniků atd.) podporují strategii rozvoje a jsou ochotni aktivně se podílet na „přeměně“ svého životního prostoru. Toto zapojení může vyvolat pocit sounáležitosti, neboť umožňuje lidem rozvíjet kolektivní víru v lepší budoucnost, kterou mohou aktivně utvářet a přispívat k ní. Z tohoto důvodu je pro každou transformaci klíčové "zahájit proces kultivace touhy", aby se vytvořily představy a vize budoucnosti (Hopkins, 2023).

Místo pocitu zklamání, který dnes často převládá tváří v tvář čteným krizím, je třeba, aby se na tomto poli objevili sebevědomí a perspektivní plánovači a aktéři s odvážnými, troufalými, odhodlanými a smělymi názory, a také stejně smýšlející a angažovaní občané, kteří jsou ochotni aktivně participovat.

Mnoho řešení rozvojových problémů obcí a regionů v souvislosti se zelenou industrializací a ekologickým přechodem již existuje. Jedná se například o vysázení stromů v ulicích nebo jejich uzavírku pro automobily s cílem zatraktivnit městské čtvrti, zavedení (většího počtu) cyklistických stezek, které snižují emise uhlíku, podporují fyzickou aktivitu a zdraví obyvatel, nebo pokud jde o lokální zemědělství, které má zajistit soběstačnost ve výživě místních obyvatel. Podobné inovativní projekty lze realizovat v širokém měřítku. Pro šíření příkladů těchto řešení do jiných míst jsou přitom klíčová občanská hnutí, která mohou vnést nové myšlenky do plánování a nastartovat rozvoj. Stejně tak by měli politici stanovit ambicióznější a dlouhodobější cíle v oblasti klimatu, jelikož předvídatelnost a stabilita politik mohou významně přispět k rozvoji nových metod řešení rozvojových problémů. Stanovení ambiciózních cílů by mělo být v ideálním případě doprovázeno konzultačními procesy, díky kterým by mohla vzniknout řešení, s nimiž by se ztotožnilo co nejvíce lidí (Hopkins, 2023).

Použité zdroje

Berlina, A., Lundgren, A. (2020), 'The organisation of social services and care in sparsely populated areas in the Nordics' (<https://nordregio.org/research/the-organisation-of-social-services-and-care-in-sparsely-populated-areas-in-the-nordics/>).

Bogason, A., Vasilevskaya, A., Cedergren, E. (2021), 'Service provision and access to services in Nordic rural areas – Secure, trusted and for all ages' (<https://nordregio.org/research/service-provision-and-access-to-services-in-nordic-rural-areas-secure-trusted-and-for-all-ages/>).

Bowen, A., Kuralbayeva, K., Tipoe, E. L. (2018), 'Characterising green employment: The impacts of "greening" on workforce composition', *Energy Economics*, 72: 263–275.

Dennison, S. (2022), 'Green peace: How Europe's climate policy can survive the war in Ukraine', ECFR Policy Brief, Berlin: ECFR (<https://ecfr.eu/publication/green-peace-how-europes-climate-policy-can-survive-the-war-in-ukraine/>).

EEA (European Environment Agency) (2016), *Climate Change, Impacts and Vulnerability in Europe 2016*, EEA Report No 1/2017, Luxembourg: Publications Office of the European Union (<https://www.eea.europa.eu/publications/climate-change-impacts-and-vulnerability-2016>).

ESPON (2023), 'Territorial perspective of green industrialisation', ESPON seminar, 14–15 June 2023, Luleå (<https://www.espon.eu/news-events/events/seminars/territorial-perspective-green-industrialisation>).

ESPON (2022a), 'ESPON CLIMATE – Data and maps update' (<https://www.espon.eu/projects/espon-2020/monitoring-and-tools/climate-data-and-maps-update>).

ESPON (2022b), 'LOCATE – Data and maps update' (<https://archive.espon.eu/projects/espon-2020/monitoring-and-tools/locate-data-and-maps-update>).

ESPON (2022c), *MSP-LSI – On-demand service for Luxembourg, Final Report*, Luxembourg: ESPON (<https://www.espon.eu/msp-lsi-on-demand-service-Luxembourg>).

ESPON (2022d), 'EMPLOY – Data and maps update' (<https://www.espon.eu/projects/espon-2020/monitoring-and-tools/employ-data-and-maps-update>).

ESPON (2021a), 'MISTA – Metropolitan Industrial Spatial Strategies & Economic Sprawl' (<https://www.espon.eu/mista>).

ESPON (2021b), 'ESPON TIA tool' (<https://www.espon.eu/tools-maps/espon-tia-tool>).

ESPON (2021c), 'Atlas for the Territorial Agenda 2030' (<http://www.atlasta2030.eu/>).

ESPON (2021d), 'DIGIPLAN – Evaluating spatial planning practices with digital plan data' (<https://www.espon.eu/digiplan>).

ESPON (2020a), 'ESPON QoL – Quality of life measurements and methodology' (<https://archive.espon.eu/programme/projects/espon-2020/applied-research/quality-of-life>).

ESPON (2020b), 'SUPER – Sustainable urbanisation and land use practices in European regions' (<https://www.espon.eu/super>).

ESPON (2019a), 'GRETA – Green infrastructure: Enhancing biodiversity and ecosystem services for territorial development' (<https://www.espon.eu/green-infrastructure>).

ESPON (2019b), *CIRCTER – Circular economy and territorial consequences*, Luxembourg: ESPON (https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/CIRCTER%20FR%20Main%20Report_0.pdf).

ESPON (2018a), 'EMPLOY – Geography of new employment dynamics in Europe' (<https://www.espon.eu/employment>).

ESPON (2018b), 'COMPASS – Comparative analysis of territorial governance and spatial planning systems in Europe' (<https://archive.espon.eu/planning-systems>).

ESPON (2017), 'PROFECY – Inner peripheries: National territories facing challenges of access to basic services of general interest' (<https://archive.espon.eu/inner-peripheries>).

ESPON (2014), 'TANGO – Territorial approaches for new governance' (<https://archive.espon.eu/programme/projects/espon-2013/applied-research/tango-territorial-approaches-new-governance>).

ESPON (2011), 'ESPON CLIMATE – Climate change and territorial effects on regions and local economies in Europe' (<https://www.espon.eu/climate>).

European Commission (2023a), Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – A Green Deal Industrial Plan for the Net-Zero Age, COM(2023) 62 final (https://commission.europa.eu/system/files/2023-02/COM_2023_62_2_EN_ACT_A%20Green%20Deal%20Industrial%20Plan%20for%20the%20Net-Zero%20Age.pdf).

European Commission (2023b), Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Harnessing talent in Europe's regions, COM(2023) 32 final (https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/communication/harnessing-talents/harnessing-talents-regions_en.pdf).

European Commission (2021), Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – A long-term vision for the EU's rural areas – Towards stronger, connected, resilient and prosperous rural areas by 2040 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0345>).

European Council (2023), 'Energy prices and security of supply' (<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/energy-prices-and-security-of-supply/>).

European Council (2019), 'European Green Deal' (<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/>).

European Union (2023), 'New European Bauhaus' (https://new-european-bauhaus.europa.eu/index_en).

European Urban Initiative (2023), 'Capacity-building for cities' (<https://www.urban-initiative.eu/capacity-building>).

Eurostat (2023), 'Gross value added in environmental goods and services sector' (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SDG_12_61_custom_4607235/default/table?lang=en)

Eurostat (2022), 'Emissions of greenhouse gases and air pollutants from final use of CPA08 products – Input–output analysis, ESA 2010' (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_ac_io10/default/table?lang=en).

Fücks, R. (2019), 'A green industrial revolution', Berlin Policy Journal, September/October 2019 (<https://berlinpolicyjournal.com/a-green-industrial-revolution/>).

Haapakka, M. (2023), 'Cohesion Policy – Opportunities for territorial development', ESPON seminar, 14–15 June 2023, Luleå (<https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/D3-Merja%20Haapakka.pdf>).

Hopkins, R. (2023), 'Towards a climate neutral world in 2030', ESPON seminar, 14–15 June 2023, Luleå (<https://www.youtube.com/watch?v=x45LKKacdQQ&list=PLsirARF1WeQifULTiThYYCHM7aYZr3S-o&index=15>).

IEA (International Energy Agency) (2022), 'Global EV Data Explorer' (<https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/global-ev-data-explorer>).

Karlsdóttir, A., Cedergren, E., Cuadrado, A., Salolammi, P., Salonen, H., Guðmundsdóttir, H., Åberg, H.A. (2022), Discussion Paper 'A "Just Green Transition" for rural areas in the Nordic region: Key concepts and implications' (<http://nordregio.org/wp-content/uploads/2022/10/TGB-discussion-paper-in-a-template.pdf>).

Kløcker Larsen, R., Boström, M., Muonio Reindeer Herding District, Vilhelmina Södra Reindeer Herding District, Voernese Reindeer Herding District, Wik-Karlsson, J. (2022), 'The impacts of mining on Sámi lands: A knowledge synthesis from three reindeer herding districts', *The Extractive Industries and Society*, 9: 101051 (<http://doi.org/10.1016/j.exis.2022.101051>).

LKAB (Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag) (2023), 'Europe's largest deposit of rare earth metals is located in the Kiruna area' (<https://lkab.com/en/press/europes-largest-deposit-of-rare-earth-metals-is-located-in-the-kiruna-area/>).

Luken, R. A., Clarence-Smith, E. P. (2019), *Greening Industrialization in sub-Saharan Africa: A reference guide for policy makers*, Dar es Salaam: Uongozi Institute (<https://doi.org/10.4324/9781003004714>).

Luleå University of Technology (2022), 'Scaling up' (<https://www.ltu.se/research/subjects/Rattsvetenskap/Forskningsprojekt/Scaling-Up?l=en>).

Lundgren, A., Ormstrup Vestergård, L., Bogason, Á., Penje, O., Jokinen, J. C., Wang, S., Norlen, G., Heleniak, T., Löfving, L. (2020), *Digital Health Care and Social Care: Regional development impacts in the Nordic countries*, Stockholm: Nordregio (<https://doi.org/10.6027/R2020:14.1403-2503>).

Nordregio (2017), 'REGINA – Regional innovation in the Nordic Arctic' (<https://nordregio.org/research/regina/>).

NSPA (2022), 'Northern Sparsely Populated Areas' (NSPA) views on the European Commission's initiative on brain drain – Mitigating challenges associated with population decline' (<https://www.nspa-network.eu/media/1ssnz2lv/20220609-nspa-position-paper-on-brain-drain.pdf>).

OECD (2023), *OECD Economic Surveys: Sweden 2023*, Paris: OECD (<https://doi.org/10.1787/ceed5fd4-en>).

OECD (2012), *Linking Renewable Energy to Rural Development*, OECD Green Growth Studies, Paris: OECD (<https://doi.org/10.1787/9789264180444-en>).

Penje, O., Berlina, A. (2021), 'Recruitment and retention in the welfare sector: Nordic good practice', Policy Brief 2021:1, Stockholm: Nordregio (<http://pub.nordregio.org/pb-2021-1-recruitment-and-retention-in-welfare-sector/>).

Pertoldi, M., Fioretti, C., Guzzo, F., Testori, G., De Bruijn, M., Ferry, M., Kah, S., Servillo, L. A., Windisch, S. (2022), *Handbook of Territorial and Local Development Strategies*, Luxembourg: Publications Office of the European Union (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/46266067-6955-11ed-b14f-01aa75ed71a1/language-en>).

Schreiber, A. (2023), 'Talente managen', WILA Arbeitsmarkt, 27 February (https://www.wila-arbeitsmarkt.de/blog/2023/02/27/herausforderung-talentmanagement/?utm_source=newsletter&utm_medium=E-Mail&utm_campaign=Newsletter-Ausgabe+15.+M%C3%A4rz+2023).

Territorial Agenda 2030 (n.d.), 'Actions putting the Territorial Agenda into practice' (<https://territorialagenda.eu/pilot-actions/>).

Terzi, A. (2022), 'A green industrial revolution is coming', VOXEU, 28 June 2022 (<https://cepr.org/voxeu/columns/green-industrial-revolution-coming-0>).

UNIDO (2011a), *UNIDO Green Industry – Policies for supporting green industry*, Vienna: UNIDO (https://www.unido.org/sites/default/files/2011-05/web_policies_green_industry_0.pdf).

UNIDO (2011b), *UNIDO Green Industry Initiative for Sustainable Industrial Development*, Vienna: UNIDO (https://www.greenindustryplatform.org/sites/default/files/downloads/resource/Green_Industry_Initiative_for_Sustainable_Development_UNIDO.pdf).

Wang, X., Xu, Z., Qin, Y., Skare, M. (2022), 'Innovation, the knowledge economy, and green growth: Is knowledge-intensive growth really environmentally friendly?', *Energy Economics*, 115: 106331 (<https://doi.org/10.1016/j.eneco.2022.106331>).

Wojciechowski, J. (2023), 'Address by Mr Janusz Wojciechowski at the 2023 edition of the European Startup Village Forum' Speech/23/1284, Brussels, 28 February 2023 (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_23_1284).

ESPON 2030

ESPON EGTC
11 Avenue John F. Kennedy
L-1855 Luxembourg
Lucemburské velkovévodství
Telefon: +352 20 600 280
Email: info@espon.eu
www.espon.eu

ESPON EGTC je jediným příjemcem programu spolupráce ESPON 2030. Jednotná operace je v rámci programu prováděna EGTC ESPON a spolufinancována Evropským fondem pro regionální rozvoj, členskými státy EU a partnerskými státy, tj. Islandem, Lichtenštejnskem, Norskem a Švýcarskem.

Poděkování:

Sverker Lindblad – Ministerstvo pro venkov a infrastrukturu (Švédsko); Wolfgang Pichler – Švédská agentura pro ekonomický a regionální růst; Ulf Tynelius – Švédská agentura pro analýzu politiky růstu; Daniel André – Národní rada pro bydlení, výstavbu a plánování (Švédsko).

Tato zpráva nemusí nutně odrážet názor členů Monitorovacího výboru ESPON 2030.

ISBN: 978-2-919816-76-7 (anglická verze)

ISBN: 978-80-7663-056-7 (česká verze)

© ESPON 2030

Redakční tým:

Michaela Gensheimer, Marjan van Herwijnen - ESPON EGTC; Nora Sanchez Gassen, Carlos Tapia – Nordregio

Překlad: Lucie Karmazínová

Redakce české verze: Elena Fedrová, Milada Hroňková

Anglická verze:

ESPON EGTC, říjen 2023

České vydání:

Ústav územního rozvoje, duben 2024

